

Vladimir Vertlib

Tranzitállomások

Amikor egyik nap beállítottam Zinajda Boriszovnához, a háza udvarába, mindjárt észrevettem, hogy valami nincs rendben. Az asszony többnyire vidáman üdvözölt, ilyesféleképpen: – Jó reggelt, fiatalember! Hogy aludtál? Szépeket álmодtál? – Most azonban csak szótlanul odabiccentett, az asztalra tette a pirogos ládát, egy zsebkendővel letörölte a verítéket a homlokáról, és nekiindult. Szokatlanul sápadtnak látszott, és gyakran meg kellett állnia pihenni. Elrontotta a gyomrát, mondta, amikor a szokott árusítóhelyünkhöz értünk, a fél éjszakát a vécén töltötte, fáradt és szédül, lázasnak is érzi magát. – Ma sűrűbben fog leváltani a férjem – mondta.

– Miért nem árulja ma a férje egyedül a pirogot? – kérdeztem.

– Mert gyakorlati dolgokra ti, férfiak, nem vagytok használhatók – válaszolta nyersen.

Úgy döntöttem, a legjobb békén hagynom Zinajda Boriszovná, fölöttem hát egy könyvet, és olvasni kezdtem.

Délutánig Zinajda Boriszovna férje körülbelül ötször segített be. Négy óra körül bejelentette, hogy ha hazament, ledől a szokásos délutáni szunyókálására, és hat óra tájban jön majd megint. Fél ötkor Zinajda Boriszovna fájdalmasan a hasára szorította a kezét, és hangos sóhaj kíséretében ezt mormolta: – Az ördögbe, mi ez? – S miután fürkésző pillantással méregetett, megkérdezte: – Gondolod, hogy le tudnál váltani egy negyedóra? Hiszen okos fiú vagy.

– Természetesen! – mondtam megtisztelve érezvén magam a belém helyezett bizalmától.

– Akkor csak ügyelj mindenre!

– Megbízhat bennem. Nem vagyok már dedós gyerek.

Futó mosoly suhant át Zinajda Boriszovna láztól és fáradtságtól meggyötört arcán. – Na, ha így áll a dolog, akkor viszlát hamarosan. Légy ügyes! – mondta, és ötszáz lírát nyomott a kezembe.

Alighogy egyedül maradtam, máris egyszerre több vevő is megjelent a „standomnál”: egy idősebb úr fehér öltönyben és szalmakalapban, aki egy rókavörös boxert vezetett pórázon, egy asszony, két, nagyjából korombeli gyerek, három

részlet

© Vladimir Vertlib: Zwischenstationen, Deuticke im Paul Zsolnay Verlag Wien 1999

húsz év körüli, vállig érő hajú fiatal férfi és egy Bucharából jött emigráns, akit látásból ismertem. Hamarosan belejöttem a dologba, kiszolgáltam őket a szép, barna csomagolópapírba pár kísérlet után már ügyesen becsomagolt pirogokkal, elvettem a pénzt, számoltam, és visszaadtam, és büszkén mondtam fennhangon az összegeket: quattroceto, duecento, seicento... Megtanultam olaszul a számokat, mert a szüleim közönségesnek és műveletlenségre vallónak tartották az ezresével való számolást. Laza testtartásban helyezkedtem el az összecsuksútható széken, jobb lábamat felhúztam, megnyálaztam az ujjam, amikor a bankjegyeket számoltam, s az aprót mintegy mellékesen-szórakozottan ejtettem a kis fadóbozba, amelyet Zinajda Boriszovna kasszájának használt. Vidám sustorgással és csengéssel gyüldögéltek a bankjegyek és az érmék. Híres kereskedőnek éreztem magam. Ígéretes üzleti karrier elején álltam; fontos ember voltam, aki méltán vonja magára mindenki figyelmét. Az idős férfi udvariasan megköszönte a kiszolgáltatást, a fiatalemberek a szökőkút közelében egy padon fogyasztották el a pirogjukat, az emigráns vállon veregetett és a barátjának nevezett. Arra gondoltam, hogy Rotschild is így kezdhetne, egészen alulról, utcai árusként.

Aztán egyszer csak mindenki fölszívódott, mentek a dolgukra. Elégedetten hátradőltem, vettem egy pillantást a kasszába, és... Kiáltani akartam, vagy még inkább ott helyben meghalni. Az aprópénz ott volt, de a bankjegyeknek egytől-egyig hűlt helyük. Kétségbeesve néztem körül, mintha segítséget vagy vigaszt várnék a járókelőktől. De senki nem vette észre a reszketésemet és a könnyeimet. Senki nem állt meg, még pirogot venni sem. Egészen magamra maradtam, és elveszettnek éreztem magam; egy szárnalmas, ostoba kölyök, aki hagyja, hogy ellopják a pénzét. Soha nem leszek kereskedő, koldusként fogom végezni – már ha Zinajda Boriszovna életben hagy.

Az imént pirogot vásárló fiatalemberek még mindig csevegve és nevetgélve ültek a padon, a szökőkút medencéje mellett. Időnként idepillantottak rám, szemérmetlenül vigyorogva, mintha csak gúnyolnának. Ők lopták el a pénzemet? Bizonyosan ők voltak; ki más lehetett volna? Az emigráns? Ezt nem tudtam elképzelni. Egy orosz csak nem fog meglopni egy másikat! A kutyás férfi? Egy ilyen idős, komoly és tiszteletre méltó külsejű úr nem lehet bűnöző. Az asszonyt és a két gyereket végig szemmel tartottam. Észrevettem volna, ha bármelyikük a kasszához nyúl.

Most mit csináljak? Menjek oda a két fiatalemberhez, és mondjam azt nekik oroszul, németül vagy héberül, hogy „Elnézést, lennének szívesek visszaadni a pénzt, amit elloptak tőlem, különben megnézhetem magam, ha Zinajda Boriszovna visszajön”?

Hirtelen rettenetes félelem kerített hatalmába. Ezek az idegenek, itt körülöttem, akiknek arcában csak most fedeztem fel a gonosz és fenyegető vonásokat, mindjárt rám rontanak, lerángatják az órát a csuklómról, elragadják az aprópénzt, a pirogokat, az asztalt és a székeket, magukkal hurcolnak, vagy talán teketóriázás nélkül belefojtanak a szökőkútba. Reszketve róttam a köröket az asztal körül, és sóvárogva vártam Zinajda Boriszovna visszatértét.

Végre megpillantottam, amint átvág az úton. Rám mosolygott, már messziről integetett; biztosabban és határozottabban lépdelt. A könnyeimet meglátva rögtön elkomorult az arca. – Mi történt? – kérdezte éles hangon. A kassza felé mutatam, és dadogtam valamit több tucat olaszról, veszélyes kinézetű tolvajokról és a maffiáról; alig tudtam kinyögni a szavakat.

– Eh, te ostoba, használhatatlan kölyök! – kiáltotta, ütésre lendítette a kezét, és fölpofozott.

– Hívjuk a rendőrséget! – mondtam, miközben két kézzel fedeztem az arcom a további ütések ellen.

– Miféle rendőrséget, te tökkelütött?! Nem legálisan árulom a pirogot. Nem tehetünk följelentést. Órák hosszat állok itt a tűző napon betegem, hogy megkeressem ezt a kis pénzt, te meg hagyod, hogy ellopják. Add vissza a maradék fél milját! Most rögtön! – Odaadtam neki a pénzt. Betette a kasszába, és lezökölt a székre. Láttam, hogyan hatalmasodik el fokról fokra egy enyhe reszketés a testén, hallottam, amint először hangosat sóhajt, azután zokogni kezd. – Túléltem Hitlert és Sztálint – jajongta. – Folyton lábbal tiportak rajtam. Az elvtársaim a pártban az arcomba köptek, amikor kiutazási engedélyt kértem. Az amerikaiak nem adnak vízumot. A férjem hasznavehetetlen alak. Most pedig öreg napjaimra még az utolsó fillérjeimet is ellopják ezek a nyavalyás spagettizabálók, mert egy félnótás kölyök nem volt képes figyelni rá. Ki tudja, nem te magad loptad-e el? Rólad most már bármit föl tudok tétélezni!

Azonnal kiürítettem a zsebeimet Zinajda Boriszovna előtt; kiraktam az asztalra, ami bennük volt: három üveggolyót, egy százlírás bankjegyet és egy zseb-kendőt. Az asszony a kasszába tette a százlírást, és egyre csak sírt. – Meg akarok halni! Semmi mást, csak meghalni, hogy mindennek vége legyen. Meghalni!

A ruhája ujját húzgálva esedeztem a bocsánatáért; sokkal jobb lett volna, ha újra megüt vagy ellök magától. De csak annyit mondott: – Kotródj a szemem elől! Soha többé nem akarlak látni!

A stand körül csoportosulás képződött. Aggodalmas és kíváncsi hangokat hallottam; volt, aki oroszul, volt, aki olaszul beszélt. Egy asszony, szintén emigráns, a védelmemre kelt: – De hát legföljebb tíz-tizenegy éves. – Sok lett nekem ez az egész. Elszaladtam, s utána sokáig tévelyegtem a városban, mielőtt haza mertem menni.

– Hogy jut egyáltalán eszébe ennek az ostoba libának, hogy dolgoztassa magának a gyerekemet? – mérgelődött apám. – Ha beteg, maradjon otthon. – Az pedig, hogy megpofozta, a lehető legnagyobb pimaszság. Az én gyerekekre rajtam kívül senki nem emelhet kezét!

A szüleim, Signor Coreanu a feleségével meg én a nappaliban ültünk, és a „balsorsomat” tárgyaltuk ki. Olyan csendben voltam, amennyire csak lehetett, és egy darab süteményt eszegettem, amelyet Carmentől kaptam.

– Egyáltalán mennyit loptak el tőle? – kérdezte Coreanu.

– Nem tudom – feleltem.

Carmen mondott valamit olaszul.

– A feleségem szerint Ostia régen sokkal biztonságosabb volt – fordított Coreanu. – Akkor az embereket nem vitte volna rá a lélek, hogy egy szegény emigráns asszonyt vagy egy gyereket meglopjanak. De ma Olaszország már nem az, ami valaha volt.

– Velem ilyesmi soha nem történt volna meg – jelentette ki némi szünet után apám. – Tőlem még soha nem loptak el semmit! De ez a gyerek...

– Hagyja most; elég volt neki, amin ma keresztülment – szakította félbe Coreanu. – Egyszerűen idő kell neki, hogy újra összeszedje magát.

Carmen egy újabb darab süteményt tett a tányéromra, és barátságosan mondott valamit, talán becézett.

– Ez így nem mehet tovább – szögezte le anyám, miután hazaértünk a szobánkba. – Ma csak egy lopás, holnap valami más. Védtelenek vagyunk itt, jogunk semmi; gyakorlatilag törvényen kívüliek vagyunk. A gyerek csak cselleng az utcán. Ősszel újra iskolába kell mennie; akkor mi lesz?

– És mit javasolsz? – kérdezte apa.

– Menjünk vissza Izraelbe. Mi értelme van ennek így tovább?

– Micsodaa?! – hördült fel apám. – Miután mindent feladtunk ott? Miután elhátároztuk, hogy eljövünk onnan, térjünk vissza dolgunkvégezetlenül? Felmondta a munkahelyeden. A lakásunk sincs már meg.

– Nos – mondta anyám némi töprengés után –, akkor megpróbálhatnánk talán újra Ausztriában...

– Mi keresnivalónk lenne ott? Olyan országban szeretnék élni, ahol a fiam nem számít idegennek, ahol jövője van. Ausztriában mindig csak „a zsidó” marad. Izraelben pedig az egész disznóólat, amivé az országot tették, még fegyverrel védelmeznie is kell. Nem; mondhatsz, amit akarsz, szó sem lehet róla, hogy viszszaemjenek Izraelbe.

– Mindig csak te, te, te! – kiabálta anyám; hangja magasan, élesen, már-már hisztérikusan csengett. – Ha tényleg a fiad a fontos, döntsön ő.

S egyszerre mind a ketten engem néztek, én pedig megijedtem, mert nem igazán tudtam, mit akarnak tőlem. Apa fölállt, és mindkét kezét a vállamra téve a szemembe nézett: – Neked kell határoznod, fiam – mondta. – Térjünk vissza Izraelbe, Ausztriába menjünk, vagy tartsunk ki továbbra is itt? Mit tegyünk? Végtére is a te jövődről van szó.

Anyám pillantását kerestem. De komoly és zárkózott volt az arca.

– Nem tudom – mormogtam. – Szívem szerint olvasnék valamit, és éhes is vagyok.

– Most ettél meg két darab süteményt – mondta anya –, a könyveket meg úgyis visszük, bárhová megyünk.

– Hol szeretnél mostantól élni? – sürgetett tovább apám. – Izraelben, Ausztriában, itt, Olaszországban, vagy próbáljunk szerencsét Latin-Amerikában?

– Nem, nem! – engem magamat is meglepett, milyen halk és félénk volt a hangom. – Latin-Amerikába ne!

– Rendben, akkor ez a lehetőség ejtve. Itt akarsz maradni Olaszországban?

Az ellopott pénzre gondoltam, és megráztam a fejem.

– Akkor Izrael vagy Ausztria?

Sírva fakadtam. Izraelbe nem akartam visszamenni, és nem voltak jó emlékeim Ausztriáról sem; eszembe jutottak a sivár, vigasztalan lakások és a sok ember, akik gúnyosan „jöttment”-nek, idegen kölyöknek neveztek. Hangosan zokogtam.

– Sehová nem akarok menni – mindössze ennyit tudtam mondani.

– Szóval Ostiában szeretnél maradni – állapította meg apám.

Megint megráztam a fejem.

– Ez így nem logikus – szögezte le anya. – Ha sehova nem szeretnél menni, akkor itt akarsz maradni. Nagy fiú vagy már, át tudod látni az ilyen összefüggéseket.

Osszefüggéseket át tudtam látni, mégis adós maradtam a válasszal a szüleimnek. Még mindig bömbölve ide-oda kezdtem járkálni a szobában.

– Békén kéne hagynunk – vélekedett anyám.

Pillantásom a könyvekkel megpakolt bőröndre esett. Hirtelen ötlettől sarkallva megragadtam, és a megdöbönt Carmen mellett, pillantásomat a földre szegezve, kicsörtettem vele a szobából.

Lerohantam a lépcsőn, és átvágtam a piazzán. Zinajda Boriszovna pirogos standja nem volt ott a szokott helyén. Elszalasztja az esti vevőket, gondoltam, és mindez csak miattam. Erre a gondolatra ismét bögni kezdtem. Néhány asszony kérdezett tőlem valamit olaszul, amit nem értettem. Továbbloholtam a város felé, kifulladtam, sajgott a karom – biztos voltam benne, hogy hosszabb lett, mint volt. Ha még egy óráig cipelem a bőröndöt, gondoltam, simán el fogom érni az ujjam hegyével a lábujjaimat.

Az utcáról a kőlépcsőkön lementem a strandra, levettem, és a bal kezemben hoztam a szandálomat, míg a jobbal a bőröndöt vonszoltam a homokon.

Lement már a nap; a szürkületben szinte feketének látszott a tenger. A strand teljesen néptelen volt már. Föltúrtem a nadrágom szárát, két kézzel erősen fogtam a bőröndöt, és belegázoltam a vízbe. Most, a nyári nap végén melegebbnek éreztem, mint máskor. Mindkét karommal lendületet vettem, tettem egy fél fordulatot, és a tengerbe hajítottam a bőröndöt. Nagy toccsanás után elmerült, majd egy pillanatra ismét a felszínre bukott, mielőtt végképp eltűnt a megtörő, tajtékos hullámokban. Olyan érzés lett úrrá rajtam, mintha a legdrágábbat veszítettem volna el, amim csak volt. Elképzeltem, amint a könyvek megszívják magukat vízzel, semmihez sem hasonlító csomókká formátlanodnak, amint a só szétmarja a betűket, amelyek gyerekkorom hűséges kísérői voltak. S eközben rettentően sajnáltam magamat, és újra sírnom kellett; leültem a homokba, s anyám szavaira gondoltam, hogy tudniillik már nagy vagyok, és rájöttem, hogy igazában nem szeretnék nagy lenni, és hogy az élet állítólag szép és kellemes, amilyen sohasem volt, és nem is lesz soha.

Nyers és barátságtalan hang riasztott föl. Rövidnadrágos, kék csíkos pólót viselő sovány férfi tartott felém. Rohanni kezdtem, végig az úton visszafelé, ahogy csak a lábam bírta, át az utcán és a téren, a kapun és az udvaron, a kifeszített szárítókötelek alatt, be a házba. Fönt, a második emeleten nyitva volt az ajtó.

Apám szemrehányásokkal halmozott el. Megsérülhettem vagy meghalhattam volna, kiabálta. Eltévedhettem volna. Erőszak áldozatául eshettem volna. Én mindent mintha ködfüggönyön keresztül láttam volna magam körül. Végtelen egykedvűség áradt el bennem. Kiléptem a testemből; alig érzékeltem, ahogyan anya és Signor Coreanu a lelkére beszéltek apámnak, ahogyan Signora Carmen pergő nyelvvel magyarázott neki olaszul, alig ért el a tudatomig, hogy apám dührohama lassanként lecsillapult, hogy nyugodt, sőt gyöngéd lett a hangja, hogy békítőleg valami tréfásat mondott, és hogy anyám hozott valamit enni. Gyorsan és gépiesen befaltam, majd lefeküdtem, és rögtön elaludtam.

Néhány nap múlva elutaztunk. A szüleim a segítségem nélkül eldöntötték, hogy visszamegyünk Bécsbe. Signora Carmen búcsúzóul átölelt, újra bambinónak nevezett, és egy kis plüssmackót adott ajándékba. Sötétbarna mackó volt, kék üvegszemekkel. Udvariasan megköszöntem, de nem tudtam, mit kezdjek vele. Végtére is nagy voltam már az ilyesmihez. Signor Coreanu kezét szorított apámmal, és így búcsúzott: – Remélem, turistaként viszontlátom még.

Tatár Sándor fordítása